

## ДЕРЖАВНИЙ ПЕРЕВОРОТ ЯК ПОЛІТИЧНЕ ЯВИЩЕ

**Актуальність теми дослідження:** Політичне життя суспільства визначається складністю та неоднозначністю процесів, які позначаються загостренням суперечностей, політичними конфліктами, державними переворотами та активізацією боротьби за владу, яка є засобом панування у суспільстві. **Мета дослідження:** розкрити особливості державного перевороту як політичного явища. Для реалізації цієї мети необхідно вирішити такі **завдання дослідження:** розкрити особливості державного перевороту як різновиду політичного конфлікту, що є невід'ємним елементом політичного процесу; а також визначити передумови державного перевороту, його політичну природу та основні риси, виокремити та розкрити його специфічні ознаки, що відрізняють його від інших прототипічних форм політичної боротьби. **Об'єктом дослідження** є державний переворот як спосіб захоплення державної влади. **Предметом дослідження** є визначення сутності та особливостей державного перевороту як політичного явища, його специфічних ознак, закономірностей здійснення і впливу на політичні процеси у сучасному суспільстві. Державний переворот – це неконституційна, насильницька форма зміни діючої влади в умовах соціально-політичної та економічної нестабільності, яка здійснюється блискавично із застосуванням силових методів організованою групою цивільних осіб під керівництвом харизматичних лідерів з метою зміни політичної системи та владної структури, що веде до зміни форми правління в конкретній державі [2]. У сфері політичного життя феномен державного перевороту невід'ємно пов'язаний з отриманням влади поряд із такими способами, як вибори та спадкування. В окремих країнах світу в різні історичні періоди переворот був і залишається поширеною технологією отримання державної влади, щоправда, формально незаконною і юридично неприпустимою, але яку на практиці використовують і приймають всі учасники політичної гри [3]. У сучасному світі перевороти в державі як спосіб отримання влади зазвичай розраховані на зовнішній ефект, а їх специфічна атмосфера й політичний колорит завжди викликають велику зацікавленість, широко коментуються всіма засобами масової інформації та стають предметом інтересу з боку світової громадської думки. Державний переворот – досить виразне визначення, яке не лише привертають особливу увагу, а й потужно впливає на уяву людей. Визначаючи політично-значущі процеси в суспільстві, він, разом з тим, відрізняється відкрито негативним змістом, адже під поняттями державний переворот та політичний переворот розуміють дії, пов'язані з незаконним заволодінням владою в державі із застосуванням насилля [1]. Державний переворот характеризується особливою взаємодією суб'єктів політики у сфері владних відносин. Виокремлено специфічні процедурні ознаки державного перевороту, це – чітко сплановане та добре організоване, силове захоплення влади, що характеризується застосуванням насилля; таємно організований процес (закритість владно-елітних угруповань, їх ізольованість від населення), який носить раптовий, іррегулярний характер, що здійснюється за відсутності кореляції з настроями та волевиявленням суспільства та характеризується швидкодією захоплення влади, радикальністю протидіючих сторін [2]. Державний переворот як правило, свідчить про слабкість позицій правлячих лідерів і здебільшого зводиться до переходу функцій глави держави від однієї особи до іншої. Характер перевороту, його політична спрямованість та наслідки залежать від того, які політичні сили і з якою метою його вчиняють, чиї інтереси вони відстоюють, які засоби боротьби обирають. Наслідки державних переворотів мають комплексний характер, зумовлені мотивами їх організаторів та участю в них певних політичних структур та акторів [4]. У політологічних енциклопедичних словниках можна знайти кілька майже ідентичних визначень державного перевороту. У їх трактуванні державний переворот – це різновид політичного перевороту, що являє собою одну з форм насильницької зміни політичного режиму, захоплення влади однією з політичних сил у процесі політичної боротьби, який виходить за межі легітимності. Характерною ознакою перевороту є авантюристські дії вузького кола змовників. Державний переворот не призводить до корінних змін економічного базису, системи матеріальних цінностей, а лише відбувається зміна суб'єкта політичної влади [1]. Не зважаючи на те, що у сучасному арсеналі суб'єктів політики наявні різні технології і практики ненасильницьких й конституційних способів захоплення влади, державний переворот, який відбувається з порушенням конституційних норм та принципів та супроводжується застосуванням сили або прямою загрозою насилля, залишається домінуючим способом боротьби політичних сил, що не здатні отримати владу легітимним шляхом [3]. Державний переворот, зазвичай сприймається як пейоративна політична подія, як злочин проти основ державності, наслідки якого призупиняють або відкидають у часі перспективи економічного та соціального розвитку суспільства, несуть загрозу національній безпеці й можуть призвести до втрати суверенності. Як спосіб боротьби за владу, державний переворот, його передумови, мотиви організаторів та їх склад, засоби боротьби й наслідки еволюціонують разом із розвитком суспільства та його вимогами, конкретизуються, трансформуються в залежності від соціально-політичних та історичних обставин [5]. Термін «державний переворот», що застосовується до оцінки політичних подій у суспільстві, залишається одним із поширених і неоднозначно вживаних у науковій літературі та поза нею, а тому є одним із найбільш дискусійних питань у сфері політики [1]. Перевороти в практиці політичного процесу є нерідким, але завжди феноменальним явищем, яке набуває специфіки залежно від історичної доби, масштабів і «сценарних» моментів [3]. **Висновки:** Державний переворот – це специфічна форма політичної боротьби, наслідки якої стосуються не лише інтересів вузького кола зацікавлених осіб, а й усього суспільства. Державний переворот, що є одним із ймовірних проявів політичного життя соціуму зумовлюється різноманітністю базових суспільних потреб та інтересів. Явище державного перевороту є складовою політичного процесу, що впливає на вектор розвитку політичної системи суспільства. Сутність державного перевороту як форми політичної боротьби полягає в отриманні доступу до прийняття загальнозначущих рішень, за пріоритетність задоволення своїх інтересів та потреб, за вплив у системі політичних відносин, за все те, що становить зміст влади і є домінуючою політичного впливу.

### Список використаних джерел

1. М.Ф. Головатий, О.В. Антонюк «Політологічний словник» URL:// [http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/kv\\_08.pdf](http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/kv_08.pdf)
2. М. П. Требін, Г. Ю. Васильєв: Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Політологія» URL:// [http://nulau.edu.ua/materials/files/sociology\\_and\\_polit/0015/01.pdf](http://nulau.edu.ua/materials/files/sociology_and_polit/0015/01.pdf)
3. Карасевич А. О., Шачковська Л.С. «Політологічна енциклопедія» URL:// [https://shron1.chtyvo.org.ua/Shachkovska\\_Liubov/Politologichna\\_entsyklopediia\\_Knyha\\_5\\_O\\_P.pdf](https://shron1.chtyvo.org.ua/Shachkovska_Liubov/Politologichna_entsyklopediia_Knyha_5_O_P.pdf)
4. В.Томашів, Навчальний посібник «Політологія» URL:// <https://cutt.ly/axRiZaJ>
5. О.В. Меженська, дисертація: «Державний переворот, як політичне явище». URL:// [https://shron1.chtyvo.org.ua/Mezhenska\\_Olena/Derzhavnyi\\_perevorot\\_iak\\_politychne\\_iavysche.pdf?PHPSESSID=55r8unvt4jrhoom9penjb1g8e6](https://shron1.chtyvo.org.ua/Mezhenska_Olena/Derzhavnyi_perevorot_iak_politychne_iavysche.pdf?PHPSESSID=55r8unvt4jrhoom9penjb1g8e6)